

УДК 339.92.331

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.4>**Конохое С.В.**

доктор філософії, докторант кафедри Міжнародного обліку та аудиту,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Konokhov Serhiy

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

ТЕОРЕТИКО МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АРСЕНАЛ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ПРАЦІ: ГЕНЕЗИС ТА МУЛЬТИПАРАДИГМАЛЬНА ОСНОВА

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ARSENAL OF LABOR MARKET RESEARCH: GENESIS AND MULTIPARADIGM BASIS

Розвиваючись на мультипарадигмальній основі, ринок праці, як система економічних відносин, здобув найбільш повного концептуального відображення у торговельно-виробничій, інституційно-регуляторній та міграційній парадигмах, а також парадигмі міжнародного бізнесу. Кожна із зазначених парадигм, з погляду власного об'єкту наукового дослідження, розглядає зайнятість та механізми функціонування національних ринків праці через призму домінуючих на кожному етапі світогосподарського розвитку форм і типів залучення працездатного населення до сукупної суспільної праці. При цьому усі парадигми ринку праці, перебуваючи у постійній еволюції і взаємній конвергенції, завжди відбивали якісно нові закономірності, а також тенденції і векторні мегатренди розвитку національних ринків праці. Одночасно зазначені в статті процеси закладають принципово новий – глобальний – ландшафт загальносвітової системи трудових відносин.

Ключові слова: зайнятість, ринок праці, меркантилізм, марксизм, кейнсіанство, монетаризм, міграція.

The labor market, as a system of economic relations regarding the participation of the population in labor activity, was first theoretically determined in the period of the emergence of capitalist relations in the leading states and the formation of the social-class structure of society under their influence. Developing on a multi-paradigmatic basis, this scientific problem gained the most complete conceptual reflection in the trade-production, institutional-regulatory and migration paradigms, as well as the paradigm of international business. Each of these paradigms, from the point of view of its own object of scientific research, examines employment and the mechanisms of the functioning of national labor markets through the prism of the forms and types of involvement of the able-bodied population in collective social work that are dominant at each stage of world economic development. At the same time, all paradigms of the labor market, being in constant evolution and mutual convergence, always reflected qualitatively new patterns that arose in the field of employment, as well as trends and vector megatrends of the development of national labor markets. The global conditions of the labor market, caused by the fundamental processes of transnationalization, regionalization, intellectualization, digitalization, platformization, and virtualization of economic activity, exert a powerful transformational influence on all its structural components. This acquires its concentrated expression in deep qualitative changes of its subject-object, professional-qualification, spatial-functional, regulatory and institutional structure, which give the labor market qualitatively new features and characteristics. At the same time, the mentioned processes lay a fundamentally new – global – landscape of the worldwide system of labor relations. It is based on the direct influence of the qualitative characteristics of labor on the level and efficiency of the integration of national economies into the world economy, as well as a fundamental change in its role and functions in the system of international economic relations and the global model of the international division of labor, which was formed in the first quarter of the 21st century.

Key words: employment, labor market, mercantilism, Marxism, Keynesianism, monetarism, migration.

Постановка проблеми. Попри існування цілої низки методологічних труднощів щодо теоретичної ідентифікації ринку праці, осмислення перманентних трансформаційних змін трудової підсистеми світового господарства бере свій початок фактично у кінці XV ст. Саме з цього часу під впливом зародження у країнах-лідерах капіталістичних відносин, відокремлення засобів суспільного виробництва від найманої робочої сили та формування чітко вираженої соціально-класової структури суспільства ринок праці починає розглядатись науковцями як вищою мірою багатозначна і багатогранна система економічних відносин, котрі охоплюють різнорівневі перманентні трансформації трудової підсистеми світового ринку, через призму ключових компонентів філософії її розвитку – джерел, механізму та векторної спрямованості. Інакше кажучи, з кінця XV ст. ринок праці (і зайнятість як його матеріальне ядро) стає об'єктом комплексних наукових досліджень великої кількості західних учених, котрі, спираючись на діючі на кожному етапі світогосподарського поступу чинники і тенденції його розвитку, розкривають економічну природу даного ринку, рушійні сили його еволюційної трансформації, векторні мегатренди диверсифікації форм трудової зайнятості, а також конкурентну диспозицію на ньому різних держав і регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Даній проблематиці присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, як то Лукияненко Д., Столярчук Я., Поручник А., Мочерний С., Юм Дж., Сміт А., Рікардо Д., Мальтус Т., Маркс К., Енгельс Ф. Проте поза їх увагою залишились тенденції і векторні мегатренди розвитку національних ринків праці.

Формулювання цілей статті. Метою статті є узагальнення тенденції і векторні мегатренди розвитку національних ринків праці та принципово новий (глобальний) ландшафт загальносвітової системи трудових відносин.

Виклад основного матеріалу. Є всі підстави стверджувати, що головна гносеологічна риса теоретичного арсеналу дослідження ринку праці полягає у його розвитку на мультипарадигмальній основі, котра охоплює торговельно-виробничу, інституційно-регуляторну та міграційну парадигми, а також парадигму міжнародного бізнесу. Наголосимо, що усі вони без перебільшення можуть бути кваліфіковані саме у статусі парадигм, оскільки повною мірою відбивають визначені Куном Т. їх ключові ідентифікаційні критерії як «загально визнані наукові досягнення, котрі упродовж певного історичного періоду часу ставлять перед науковою спільнотою відповідну наукову проблему разом з механізмами її розв'язання». При цьому не випускаємо з уваги одну важливу обставину: кожна із зазначених парадигм ринку праці завжди має відносний характер, а отже – є неспроможною інтегрувати на своїй методологічній базі усю сукупність теоретичних поглядів на предмет нашого дослідження. Водночас усі зазначені парадигми демонструють чітко виражену конвергенцію найбільш конструктивних своїх елементів, що детермінує трансдисциплінарний характер сучасного теоретичного дискурсу дослідження ринку праці та форм трудової зайнятості.

Що стосується торговельно-виробничої парадигми ринку праці, то її глибоку розробку бачимо вже у межах методологічних підходів теорії меркантилізму, представники якої (Мен Т., Монкретьєн А., Лоу Д., Серр А., Стаффорд В., Скаруффі Г., Джевонезі А., Фортрей С., Стюарт Д., Юм Дж. та інші видатні мислителі минулого) ґрунтовно розкривають ключові концептуальні засновки трудової теорії вартості. Накладаючи її методологічну «матрицю» на наукове «полотно» дослідження ринку праці, меркантилісти здійснюють оцінку товарів через призму обсягу суспільно необхідної праці, витраченої на їх виробництво.

Меркантилістський аналіз ринку праці, співпавши у часі з періодом первинного нагромадження капіталу, здійснюється у межах звуженого формату сфери обігу та виражає економічні інтереси представників торговельної буржуазії. Відтак – його ключові методологічні засади ґрунтуються на обґрунтуванні необхідності реалізації державами політики утримування заробітних плат працівників на відносно низькому рівні.

Дальший поступ капіталістичних ринкових відносин, пов'язаний з динамічним розвитком мануфактурного виробництва та промислової буржуазії, знаменується серйозною теоретичною ревізією ключових методологічних засновків меркантилізму та перенесенням концептуального аналізу ринку праці у сферу виробничих відносин вже у *класичній політекономії*. Підносячи дослідження даної наукової проблеми на якісно новий теоретичний рівень, представники класичної економічної школи (Сміт А., Рікардо Д., Петті У., Сей Ж.-Б., Мальтус Т., Вальрас Л., Мілль Дж. С. та ін.) обґрунтують механізми функціонування ринку праці через призму дії його «невидимої руки». Остання за умов панування вільної конкуренції здатна, на думку класиків, забезпечувати повну зайнятість, не допускати циклічні кризи перевиробництва та збалансувати попит і пропонування робочої сили на ринку. Зокрема, представники англійської політичної економії Сміт А. та Рікардо Д. досліджують ринок праці, спираючись на принципи абсолютних і відносних переваг держав у міжнародних торговельних відносинах. Так, у своїй фундаментальній науковій праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» Сміт А. кваліфікує міжнародний поділ праці в якості головного чинника суспільного багатства, який є потужним драйвером транскордонного товарного обміну, забезпечення повної зайнятості, а також збалансування попиту і пропозиції на відповідні групи виробленої і поставленої на ринок товарної продукції.

Виходячи з базового методологічного засновку щодо обмеження механізмів дії міжнародного поділу праці кількісними параметрами платоспроможної місткості того чи іншого структурного сегменту світового ринку, Сміт А. обґрунтовує теорію оптимальної алокації ресурсів за умов вільної конкуренції. Її концептуальна сутність полягає у тому, що будь-який вид конкурентної боротьби суб'єктів господарювання здатен забезпечити глибоку конвергенцію приватних та суспільних економічних інтересів. Відтак – траєкторії ефективного розвитку суспільства за усіх соціально-економічних формацій завжди детермінуються «невидимою рукою» ринку, здатною упорядковувати хаотичну взаємодію ринкових акторів на основі вирівнювання норми прибутку в економіці та оптимізації розподілу праці і капіталу. За таких умов кожна держава експортує ті види споживчих товарів, які вона здатна виробляти більш ефективно, тобто у виробництві одиниці яких країна витрачає абсолютної робочої сили менше, аніж її держави-партнери та країни-конкуренти.

Розвиваючи методологічні напрацювання теорії абсолютних переваг Сміта А., Рікардо Д. у своїй праці «Основи політичної економії та оподаткування» акцентує значну дослідницьку увагу на питаннях щодо причинно-наслідкових зв'язків між освітньо-кваліфікаційним рівнем робочої сили та динамікою макроекономічного зростання країн. Спираючись у поясненні феномену міжнародного поділу праці на методологічні засновки закону трудової вартості, учений доводить негативний вплив «браку освіти в усіх верствах народу» на національний економічний розвиток та обґрунтовує об'єктивну необхідність приведення розміру заробітних плат найманих працівників у відповідність до отриманої ними освіти і кваліфікації, а також продуктивності роботи і здібностей до праці. Одночасно Рікардо Д. доводить, що вартість товарів напряму залежить від відносної кількості праці, витраченої на їх виробництво, а отже – відношення інших факторів до витрат праці є однаковим за усіма секторами промисловості.

Ще один представник класичної школи політичної економії Сей Ж.-Б. кваліфікує працю як специфічний економічний ресурс, котрий, беручи участь у створенні доданої вартості, генерує для своїх носіїв особливий дохід у формі заробітної плати. Наголошено, що подібного роду методологічний зріз загального обґрунтування ученим теорії ринків і факторів виробництва, викладений ним у «Трактаті про політичну економію, або простому викладенні способу формування, розподілу та споживання багатства», доволі тривалий історичний період часу піддавався жорсткій критиці з причин невідповідності марксистським методологічним підходам. Справа в тому, що розглядаючи

кожен фактор виробництва з погляду форми згенерованого ним доходу, Сей Ж.-Б. був переконаний у неможливості за жодних обставин настання економічних криз перевиробництва та зменшення зайнятості за умов панування вільного ринку та дії механізмів його саморегулювання. Між тим, історична логіка світогосподарського розвитку не підтвердила правильність подібних висновків з причин неможливості саморегулювальних механізмів урівноважити структурні параметри ринку праці та зайнятості в економіці. Тож у разі розгортання в економіці кризових явищ структурного урівноваження потребують насамперед сфера зайнятості та ринок праці, що спонукало національні уряди до розроблення і впровадження рішучих регуляторних заходів інструментами грошово-кредитної та бюджетної політики.

Як бачимо, класична політична економія вже у XVIII – на початку XIX ст. упритул наблизилась до теоретичного уявлення про сутність інноваційно- й інтелектуально-містких видів трудової діяльності та їх визначальну роль у конкурентному розвитку держав і регіонів. З цього часу у світовій теоретичній думці дедалі настійніше утверджується надважлива у методологічному плані наукова ідея щодо економічної доцільності всебічного стимулювання з боку суспільства розвитку людського ресурсу як базової основи неухильного нарощування конкурентних позицій держав на світових ринках та зростання матеріального добробуту їх громадян. Разом з тим, класична політична економічна наука демонструє також певні методологічні вади у дослідженні зайнятості та ринку робочої сили.

Попри постійну увагу, що її століттями приділяли науковці проблематиці зайнятості та механізмів функціонування ринку праці, однозначних методологічних підходів до аналізу даних процесів не існувало фактично до кінця XIX ст. Основні причини цього криються, на нашу думку, у тих воістину тектонічних змінах, яких зазнало світове господарство на зламі XIX–XX ст., а саме: наростанні монополістичних і транснаціональних тенденцій у розвитку бізнес-діяльності; динамізації процесів нагромадження капіталу, його концентрації і централізації; утвердженні капіталістичної економічної системи колоніального типу; завершенні міжкrajінового територіального поділу світового економічного простору. З огляду на це, цілком закономірним є той факт, що першою науковою теорією у дослідженні ринку праці стає саме марксизм. Марксистська теорія знайшла свого найглибшого розроблення у працях К. Маркса, Ф. Енгельса, Е. Бернштейна, А. Грамші, В. Зомбарта, А. Франка, С. Аміна та багатьох інших учених. Зокрема, у К. Маркса знаходимо найбільш ґрунтовне розроблення наукової проблеми ринку робочої сили, що базується на трьох методологічних «стовпах»: теорії доданої вартості, теорії зростання органічної будови капіталу та законі народонаселення.

Присвятивши проблемам зайнятості один з розділів першого тому «Капіталу», К. Маркс закладає міцні підвалини системного дослідження ринку праці через призму зростаючого впливу капіталістичного нагромадження на стан найманої робочої сили. Результатом цього стало запровадження ученим у науковий обіг надважливої у методологічному плані наукової категорії «резервна армія праці», яка кваліфікується К. Марксом головною рушійною силою фундаментальних процесів нагромадження капіталу та існування власне капіталістичного способу виробництва. Пов'язуючи резервну армію праці з джерелами доданої робочої сили, залученої у процес розширеного суспільного виробництва матеріальних і нематеріальних благ, К. Маркс обґрунтовує власну систему поглядів на зайнятість, структурну динаміку соціально-економічних процесів та проблеми розподілу сукупного доходу між працею, капіталом і землевласниками у капіталістичному суспільстві з методологічних позицій теорії класів і класової боротьби. Саме у руйнуванні капіталістичної системи господарювання та її заміні на якісно нову – соціалістичну (чи централізовано-планову) – з суттєво знівелюваними регуляторними функціями держави (як інституту експлуатації пануючого класу), учений вбачає реальні можливості підвищення рівня матеріального

добробуту найманих працівників та урегулювання найгостріших диспропорцій ринку праці. Разом з тим, притаманний марксистській традиції «вузький» ідеологічний формат аналізу ринку праці з повним домінуванням ідей щодо класової боротьби значною мірою «звужують» аналітично-дослідницькі рамки даної наукової проблеми рамками поляризації суспільства навколо двох основних класів без належного дослідження економічної поведінки інших соціальних груп і прошарків.

У теоретичному дискурсі ринку праці усі зазначені процеси з усією очевидністю викристалізували повну дискредитацію наукових ідей і концепцій крайнього ліберального індивідуалізму, знайшовши найбільш повної своєї концептуалізації у кейнсіанській теорії зайнятості, котра репрезентує по суті інституційно-регуляторну парадигму дослідження ринку праці. Її представники (Дж. М. Кейнс, Дж. Робінсон, Р. Каан, П. Сраффа, Дж. Е. Мід, Р. Херрод, Н. Калдор, Дж. Хікс та ін.), досліджуючи процеси формування ефективного сукупного попиту, обґрунтували теоретичну неспроможність наукових ідей класичної політекономії та їх невідповідність реальному стану ринку праці. Це з усією очевидністю виявилось у період Великої депресії у 1929-1933 р., коли рівень безробіття багаторазово перевищив його природний рівень, збільшившись у США з 8,7% працездатного населення у 1930 р. до 24,9% у 1933 р. (з подальшим падінням до 20,1% у 1935 р.), у Бельгії – з 5,4 до 20,4% (22,9%), Німеччині – з 15,3 до 26,3% (11,6%), Данії – з 13,7 до 28,8% (19,7%), Нідерландах – з 7,8 до 26,9% (31,7%), Норвегії – з 16,6 до 33,8% (25,3%).

Красномовним підтвердженням важливого значення кейнсіанської теорії у регулюванні безробіття та досягненні національними ринками праці структурної рівноваги є, зокрема, той факт, що усі без винятку держави-лідери активно застосовують її інструментарій у практиці макроекономічного регулювання саме у найдраматичніші кризові періоди національних бізнес-циклів та масового безробіття. Більше того, після завершення Другої світової війни наукові «рецепти» Дж. М. Кейнса активно протиставляються політиці економічного лібералізму, ставши по суті символом активної державної політики антициклічного регулювання національних економік та недопущення досягнення ними критичного рівня безробіття та крайніх точок структурної нерівноваги. Разом з тим, попри усі методологічні переваги кейнсіанської теорії у дослідженні проблематики зайнятості та функціонування ринків праці, вже з другої половини 1970-х років дедалі більшою мірою викристалізовуються її концептуальне відставання від динаміки світогосподарських трансформацій, спричинених насамперед значним посиленням інфляційних процесів у національних економіках держав-лідерів. Тож кейнсіанські «рецепти» регулювання зайнятості та подолання структурних деформацій національних ринків праці, базовані на процесах масштабного державного інвестування і споживання, апіорі носили інфляційний характер, а отже – нівелювали значний їх позитивний ефект. За таких умов спостерігається певна реанімація класичних концепцій зайнятості і виробництва з глибокою ревізією ключових методологічних засад кейнсіанства в альтернативній йому монетаристській теорії, котра також репрезентує інституційно-регуляторну парадигму дослідження ринку праці. Наголосимо, що саме 1970-х роки започатковують період довготривалого панування у західному теоретичному дискурсі монетарної моделі регулювання зайнятості. Її парадигмальні засади не переглядаються навіть під час нафтових шоків і світової економічної кризи 1974–1975 рр., а лише «косметично» коригуються у своїх окремих структурних компонентах з урахуванням ключових параметрів сформованої у тій чи іншій державі ринкової кон'юнктури.

Так, спираючись на методологічні засади монетаризму, чиказький економіст М. Фрідмен обґрунтовує якісно нову теорію економічної рівноваги. Її методологічна сутність полягає у запереченні будь-якого інструментарію бюджетного і податкового стимулювання економічного зростання і зайнятості та додержання державами політики стабільної емісії грошової маси, незалежно від поточних структурних параметрів

ринкової кон'юнктури. З цього приводу учений наголошує на такому: «Монетарна політика ... не здатна підтримувати на фіксованому рівні безробіття більш ніж на доволі обмежених відрізках часу. Більш низький рівень безробіття вказує на існування надлишкового попиту на працю, який тисне доверху заробітну плату, а більш високий рівень – на надлишок пропонування праці, котрий тисне донизу реальну заробітну плату». На думку монетаристів, основними передумовами подібного роду політики є високий рівень стійкості, конкурентоспроможності і саморегулювання капіталістичної ринкової системи, котра для динамізації свого розвитку та запуску масштабних інвестиційних проєктів потребує зниження процентної ставки та нарощування обсягів грошової емісії. Після досягнення останньою певного критичного рівня запускається в дію механізм масового вивільнення з ринку зазначених інвестиційних проєктів з подальшим розгортанням циклічної економічної кризи, значною мірою спровокованою державним регулюванням економічних процесів.

Масштабна науково-технічна революція, котра стартувала у другій половині ХХ ст., започаткувала процес становлення у розвинутих державах світу третьої промислової революції, прикметними рисами якої є воістину революційні досягнення людства у сфері електроніки й інформаційних технологій, електронно-обчислювального обладнання й автоматизованих систем управління виробничими процесами, ядерної енергетики і мобільного телефонного зв'язку. Розроблені на їх основі інноваційні розробки, будучи результатом глибокого синтезу математики і космонавтики, металургії і приладобудування, ракетної й оптичної техніки, спричинили глибоку якісну модернізацію технологічного способу суспільного виробництва на усіх його структурних рівнях: продуктивних сил, техніко-економічних та організаційно-економічних відносин.

За таких умов світогосподарська система не тільки зазнає кардинальних інноваційних зрушень та радикального підвищення продуктивності суспільної праці, але й демонструє рекордні за усю економічну історію людства темпи економічного зростання, об'єктивно потребуючи суттєвого оновлення чинного на той час теоретичного арсеналу наукових досліджень зайнятості і механізмів функціонування ринку праці. Йдеться про те, що перехід техніки і технологій на якісно вищий щабель розвитку та надвисока динаміка впровадження їх результатів в усі сфери людської життєдіяльності пред'являють усе зростаючі вимоги до якісних кондицій робочої сили. Через це дальший розвиток концептуального базису даної проблематики з кінця 1950-х років пов'язується з теорією людського капіталу. Її фундатори (Г. Беккер, Й. Бен-Порет, М. Блауг, Ю. Бовен, Е. Денісон, Е. Лезер, Ф. Махлуп, Дж. Мінцер, Ш. Розен, Л. Туроу, Ф. Уелч, Б. Чизвік, Т. Шульц та ін. [1–3]) досліджують зайнятість і механізми функціонування ринку праці через призму використання у трудовій діяльності індивідів накопичених ними умінь, знань, освітнього рівня і кваліфікаційних навичок. Саме останні визначають, на думку теоретиків даного напрямку, ключові параметри так званої ефективною зайнятості, здатної генерувати позитивні ефекти як для економічної системи в цілому, так і конкретних носіїв людського капіталу у формі підвищення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці, формування сталої зайнятості, а також неухильного зростання доходів і кар'єрних перспектив працівників.

Не випадково, центральною ідеєю теорії людського капіталу є процеси його інвестування як головний рушій постіндустріалізації й інтелектуалізації світової економіки, а також нарощування міжнародної конкурентоспроможності націй та переведення технологічного базису суспільного виробництва на якісно вищий щабель розвитку. Так, згідно розрахунків Е. Денісона, інвестиційні вкладення у людський капітал здатні згенерувати економічну віддачу у п'ятеро-ушестеро більшу, ніж традиційні інвестиції у матеріальне виробництво; а приріст доходів на одну особу у Сполучених Штатах Америки упродовж усього післявоєнного періоду на 15-30% забезпечувався неухильним підвищенням освітнього і професійно-кваліфікаційного рівня американських

працівників. На основі комплексного аналізу динаміки макроекономічного зростання США упродовж 1929–1982 рр. Е. Денісон робить аргументований висновок щодо пріоритетної ролі у підвищенні продуктивності праці освіти робочої сили як ключового компоненту людського капіталу.

Нарешті, характеризуючи міграційну парадигму сучасного теоретичного дискурсу ринку праці, важливо зазначити, що її розвиток пов'язаний із загальним руслом концептуального осмислення міграційних механізмів його сучасної структуризації. Подібна логіка впливає насамперед із здатності міграції урівноважувати глобальний попит і глобальне пропонування робочої сили хоча і без усунення при цьому міжкраїнових і міжрегіональних асиметрій у рівнях заробітних плат працівників. Водночас транскордонний рух робочої сили здатен спричинити, як свідчить світогосподарська практика, суттєві зміни у чинних ставках оплати праці як у країнах еміграції, так і державах імміграції, котрі напрями залежать від освітнього і професійно-кваліфікаційного рівня армії трудових мігрантів.

З-поміж загальних теорій міжнародної міграції, котрі сформували в останні десятиліття усталений «становий хребет» концептуального осмислення проблеми зайнятості та механізмів функціонування світового ринку праці, на найбільшу увагу заслуговують, зокрема, нова економічна теорія міграції О. Старка, Е. Тейлора, М.Тодаро, Дж. Харрриса та ін. [4; 5]; теорія глобальних систем І.Валлерстайна, С. Сассена, І. Петраса, К. Келі, С. Томасі та ін.; теорія дуального (сегментованого) ринку праці Дж. Пайєра і П. Дорінджера; теорія міграційних систем Р. Білсборроу, Ф. Хьюго, М. Крітза, Л. Ліма, Х. Злотника, Д. Ван де Каа та ін.; теорія притягування-відштовхування Е. Равенштайна, Г. Джерома, Е. Лі та ін.; теорія кумулятивної причинності Д. Мессі, Дж. Аранго та ін. [6; 7]; теорія нового міжнародного економічного порядку В. Бохінга, Ж. Бхаваті та ін.; теорія суспільного капіталу Л. Голдрінга, Дж. Дюранда та ін. [8] та ін. Усі зазначені теорії об'єднують єдина методологічна платформа, а саме: їх концентрація на питаннях щодо домінування економічної мотивації та стимулів транскордонного руху робочої сили, котра забезпечує чималі конкурентні переваги як для самих мігрантів, так і країн еміграції й імміграції.

Так, засновники нової економічної теорії міграції основний дослідницький інтерес акцентують на питаннях щодо саморегулювальної функції світового ринку праці та міжкраїнових диференціацій у рівнях оплати праці. Саме зазначені чинники, на думку учених, спричиняють транскордонний рух робочої сили, який кваліфікується як механізм максимізації доходів емігрантів та мінімізації працедавцями трансакційних витрат бізнесу від використання більш дешевої іммігрантської праці. Остання ж, як відомо, згідно інституційної теорії, є вагомим стимулом для приймаючих держав залучати значні контингенти іноземної робочої сили.

Висновки. Узагальнюючи вищенаведене, слід відзначити, що ринок праці, як система економічних відносин щодо участі населення у трудовій діяльності, вперше була теоретично детермінована у період зародження у державах-лідерах капіталістичних відносин та формування під їх впливом соціально-класової структури суспільства. Розвиваючись на мультипарадигмальній основі, дана наукова проблема здобула найбільш повного концептуального відображення у торговельно-виробничій, інституційно-регуляторній та міграційній парадигмах, а також парадигмі міжнародного бізнесу. Кожна із зазначених парадигм, з погляду власного об'єкту наукового дослідження, розглядає зайнятість та механізми функціонування національних ринків праці через призму домінуючих на кожному етапі світогосподарського розвитку форм і типів залучення працездатного населення до сукупної суспільної праці. При цьому усі парадигми ринку праці, перебуваючи у постійній еволюції і взаємній конвергенції, завжди відбивали якісно нові закономірності, котрі виникали у сфері зайнятості, а також тенденції і векторні мега-тренди розвитку національних ринків праці. Глобальні умови функціонування ринку праці, спричинені фундаментальними процесами транснаціоналізації, регіоналізації,

інтелектуалізації, діджиталізації, платформізації і віртуалізації економічної діяльності, справляють потужний трансформаційний вплив на усі його структурні компоненти. Це набуває свого концентрованого вираження у глибоких якісних змінах його суб'єктно-об'єктної, професійно-кваліфікаційної, просторово-функціональної, регуляторної та інституційної структури, котрі надають ринку праці якісно нових рис і характеристик. Одночасно зазначені процеси закладають принципово новий – глобальний – ландшафт загальносвітової системи трудових відносин. Він ґрунтується на безпосередньому впливові якісних характеристик праці на рівень її ефективності інтеграції національних економік у світове господарство, а також докорінній зміні її ролі і функцій у системі міжнародних економічних відносин та глобальній моделі міжнародного поділу праці, що формується у першій чверті XXI ст.

Список використаних джерел:

1. Denison E.F. The Sources of Economic Growth in the United States and the Alternatives Before Us. Washington DC : Committee for Economic Development, 2001.
2. Machlup F. The Economics of Information and Human Capital. Princeton. N. J. : Princeton University Press, 1984.
3. Shultz T. Capital Formation by Education. *Journal of Political Economy*. 1960. Vol. 68. P. 571–583.
4. Taylor T.E., Arango J., Hugo G., Kouaouci A. International migration and national development. *Population Index*. 1996. Vol. 62. No. 2. P. 181–212.
5. Taylor J.E. The new economics of labour, migration and the role of remittances in the migration Process. *International Migration*. 1999. No. 37 (I). P. 63–88.
6. Massey D., Arango J. Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*. 1994. Vol. 19. No. 3. P. 431–466.
7. Massey D. Economic Development and International Migration. *Population and Development Review*. 1988. Vol. 14. No. 3. P. 383–413.
8. Massey D.S., Goldring L., Durand J. Continuities in Transnational Migration: An Analysis of Nineteen Mexican Communities. *American Journal of Sociology*. 1994. Vol. 99. No. 6. P. 1492–1533.